

Спеціалізованій вченій раді Д 58.082.03
у Західноукраїнському національному університеті
46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Назарової Ірини Ярославівни «Модернізація електронних обліково-інформаційних систем в корпоративних об'єднаннях», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізація сучасної економіки закономірно обумовили посилення автоматизації управлінських бізнес-процесів у суб'єктів господарювання. Насамперед це стосується інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, яке головно реалізують за допомогою системи бухгалтерського обліку. Автоматизація обліку істотно зменшила трудоемність бухгалтерських технологічних процесів, розширила його функціональні можливості та прискорила процес підготовки інформації для прийняття управлінських рішень.

Першочергово автоматизації підлягали такі облікові процеси, як формування первинних документів, облікова реєстрація і систематизація облікових даних, калькулювання собівартості продукції, складання бухгалтерської звітності тощо. Однак найповніше перевагами автоматизації бухгалтерського обліку, особливо на підприємствах корпоративного типу, можна скористатися після запровадження комплексних електронних обліково-інформаційних систем, які є інтегрованими у загальні інформаційні системи управління підприємствами та містять модулі автоматизації не лише фінансового, але й управлінського (внутрішньокорпоративного) обліку.

Застосування електронних обліково-інформаційних систем дає змогу не

лише оперативно формувати інформацію для менеджменту корпорацій, що спрямоване на швидке прийняття необхідних управлінських рішень для регулювання діяльності корпорацій, але й впорядкувати усі бізнес-процеси та виключити потенційні можливості шахрайства чи інші негативні прояви зловживання управлінським повноваженнями. Належно впроваджені електронні обліково-інформаційні системи сприяють підвищенню рівню економічної довіри з боку стейкхолдерів, що є надважливим для підприємств корпоративного типу як для суспільно-важливих суб'єктів. Водночас, варто зазначити про посилення проблеми інформаційної безпеки та захисту інформації за умов тотальної автоматизації процесів її опрацювання.

Саме вирішенню цих проблем і присвячена дисертаційна робота Назарової І.Я., що підтверджує її актуальність, надає їй важливого теоретичного і практичного значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконувалась відповідно до тематик науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету, зокрема держбюджетної теми «Модернізація бухгалтерського обліку з використанням комп'ютерно-комунікаційних технологій для забезпечення кібербезпеки підприємств» (номер державної реєстрації 0120U102054), «Концепція розвитку управлінського обліку в транснаціональних корпораціях» (номер державної реєстрації 0117U000411), науково-дослідних робіт «Дослідження та гармонізація системи бухгалтерського обліку і контролю як інформаційного ресурсу для менеджменту» (номер державної реєстрації 0111U010354), «Концепція організації автоматизованого фінансового та управлінського обліку у ТОВ «Пуск і наладка» (номер державної реєстрації 0115U001608), «Стан та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку та оподаткування в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації: 0117U000147), «Розвиток системи бухгалтерського та управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів» (номер державної реєстрації 0122U000927). В межах виконання вказаних тем дисертантка одержала основні наукові результати, викладені в дисертаційній роботі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій в дисертації, їх достовірність та новизна

Метою дисертації Назарової І.Я. є дослідження методологічних, організаційних та прикладних положень побудови обліково-інформаційних систем в корпоративних об'єднаннях та їх модернізації з використанням комп'ютерно-комунікаційних технологій для найбільш повного задоволення інформаційних потреб основних користувачів.

Основні наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи Назарової І.Я. є достатньо обґрунтованими. Вони підтверджуються використанням у ході дослідження значної кількості наукових методів, зокрема історичного, процесного, факторного аналізу, індукції та дедукції, конкретизації та порівняння, систематизації та узагальнення, системного підходу, наукової абстракції, алгоритмізації, моделювання та макетування тощо.

Використання в роботі законодавчих і нормативно-правових документів України, фундаментальних наукових праць з бухгалтерського обліку, корпоративного управління та новітніх економічних теорій, звітності корпорацій, статистичних джерел, інформаційних видань професійних бухгалтерських організацій, а також широкого кола літературних джерел, в тому числі монографій і наукових статей, які відображають результати досліджень чужоземних науковців у предметній сфері знань, забезпечило належний рівень теоретичної обґрунтованості та дало змогу підвищити достовірність отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

До найважливіших результатів, що одержали наукове обґрунтування у дисертаційній роботі, мають теоретичне і практичне значення, зокрема можна віднести:

– обґрунтування теоретичних підходів до формування електронної обліково-інформаційної системи, яка, на відміну від раніше описаних, передбачає повну автоматизацію, реєстрацію, опрацювання, накопичення, передачу і зберігання інформації, зокрема, можливості бездокументального збору первинних даних, формування інтегрованих баз даних і розподіленого доступу до інформаційних потоків тощо (с. 85-87), а також концептуальні

підходи до її організації (с. 307-310);

– сформульований базис новітньої парадигми бухгалтерського обліку, що враховує, з одного боку, нові завдання цього обліку відповідно до тенденцій розвитку економіки, а з іншого – можливості удосконалення його методики і техніки з використанням сучасних досягнень розвитку інформаційних систем і технологій (с. 256-259);

– розроблення змісту і структурно-компонентної побудови корпоративної політики провадження економічної діяльності та управління нею з використанням сучасних інформаційних технологій (с. 342-357);

– формулювання основних функцій електронного документообігу в системі корпоративного обліку (с. 368);

– встановлення змістових характеристик електронного та цифрового облікових документів і відмінностей між ними (с. 157-158);

– пропозиції щодо вдосконалення системи синтетичного обліку розрахункових операцій, які зафіксовані цифровими документами чи в бездокументальній формі (с. 234-235);

– удосконалення підходів до формулювання облікової політики корпоративних об'єднань з урахуванням впровадження електронних обліково-інформаційних систем (с. 374-375);

– доповнення четвертого розділу формату Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) показниками прибутковості зареєстрованого капіталу з метою покращення інформаційного забезпечення стейкхолдерів, насамперед, з прямим фінансовим інтересом (с. 425-426);

– формулювання підходів до формування переліку етапів історичного розвитку обліково-інформаційних систем через його доповнення новими етапами модернізації електронних систем з використанням сучасних досягнень розвитку інформаційних технологій (с. 134-137);

– обґрунтування переваг застосування корпоративними об'єднаннями електронних обліково-інформаційних систем, що враховують найновіший інструментарій технологій опрацювання інформації (с. 103-105);

– розвиток документального забезпечення торговельних операцій з урахуванням міжнародної практики їх первинного оформлення (с. 207-211);

– підходи до внутрішнього нормативного регулювання корпоративними об'єднаннями захисту облікової інформації (с. 395-396);

– розвиток методики оцінювання ефективності операційної діяльності корпоративних об'єднань (с. 428-432) тощо.

Елементи наукової новизни сформульовані коректно, є достатньо обґрунтованими і доведеними, відповідають поставленим у дисертації завданням та відображені у висновках.

Практичне значення одержаних результатів

Наукові положення, пропозиції, методичні рекомендації та висновки, які викладено у дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості для використання в практичних умовах. Значимість роботи для практики полягає у розробці науково обґрунтованих пропозицій щодо розвитку електронних обліково-інформаційних систем в корпоративних об'єднаннях з урахуванням сучасних способів і засобів реєстрації, опрацювання, передачі та зберігання інформації на основі використання комп'ютерно-комунікаційних технологій.

Основні теоретичні та прикладні розробки прийняті до впровадження в практичну діяльність як суб'єктів господарювання, так і регіональних органів влади, а також громадських організацій, зокрема:

– Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (довідка № 37 від 11.03.2024 р.) та Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (довідка № 32 від 14.03.2024 р.) використали наукові результати дисертації теоретичного та прикладного характеру для поширення серед своїх членів та впровадження у практику їх облікової діяльності;

– Служба відновлення та розвитку інфраструктури у Тернопільській області використала пропозиції щодо вибору найоптимальніших інформаційних ресурсів на ринку чужоземних і українських програмних продуктів для формування ефективної електронної обліково-інформаційної системи (довідка № 2024-01-15 від 15.01.2024 р.);

– ПрАТ «Холдингова компанія «ЕКО-ДІМ» впровадило рекомендації щодо організації корпоративної політики і системи інформаційної безпеки корпорації, розширення формату фінансової звітності для підвищення рівня її інформативності про прибутковість вкладеного власниками капіталу (довідка № 141 від 12.02.2024 р.);

– підприємства корпоративного об'єднання «ВОДАЛЕНД» прийняли до використання пропозиції щодо формування корпоративної політики об'єднання та облікової політики підприємств групи, формулювання внутрішніх нормативних документів про використання системи електронного документообігу та забезпечення інформаційної безпеки тощо;

– ТОВ «Сієфджи Трейдинг» корпоративного об'єднання «Контінентал Фармерз Груп» (довідка № 03-15 від 20.03.2024 р.) та ТОВ «Тервікнопласт» (компанія «VIKNAR'OFF™») (довідка № 15 від 21.02.2024 р.) впровадили пропозиції щодо використання бездокументної реєстрації господарських операцій та електронного документообігу, розроблення обліково-інформаційної системи на основі сформульованої в роботі нової парадигми бухгалтерського обліку з урахуванням воєнного часу та необхідності повоєнної відбудови економіки;

– ТОВ «Пуск і наладка» використало пропозиції щодо формулювання облікової політики підприємства з урахуванням особливостей застосування систем електронного документування та документообігу, а також щодо удосконалення внутрішнього обліку та звітності підприємства через фіксування даних з виробництва готової продукції за допомогою спеціальних веб-ресурсів (довідка № 12/001 від 07.12.2023 р.);

– ТОВ «Старфуд» впровадило пропозиції щодо модернізації електронної обліково-інформаційної системи підприємства шляхом оптимізації переліку її функціональних модулів, а також про врахування в обліковій політиці підприємства особливостей застосування електронних обліково-інформаційних систем (довідка 12 № від 19.10.2023 р.);

– ТОВ Аудиторська фірма «Консул» (довідка № 27 від 17.04.2023 р.) та ПП «Аудиторська фірма «Західаудит» (довідка № 20240507-01 від 07.05.2024 р.) прийняли до використання в процесі проведення аудиту пропозиції щодо перевірки стану внутрішнього контролю інформаційної безпеки клієнтів.

Теоретично-прикладні результати дисертації також впроваджені у навчальний процес Західноукраїнського національного університету, зокрема вони використовуються при викладанні навчальних дисциплін «Проектування інформаційних систем і АРМ бухгалтера», «Організація автоматизованого робочого місця бухгалтера», «Автоматизоване робоче місце бухгалтера»,

«Облік промислового виробництва», «Облік міжнародних операцій», «Облік і звітність за міжнародними стандартами», «Автоматизація формування та подання звітності», «Аналіз ризикоорієнтованих операцій», «Тренінг з фаху», «Тренінг зі спеціальності», «Облік, оподаткування і правове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності», «Основи обліку і оподаткування», «Бухгалтерський облік і оподаткування», «Теорії та концепції бухгалтерського обліку», «Діджиталізація обліку» (довідка № 126-28/2746 від 29.12.2023 р.).

Ступінь використання матеріалів і висновків кандидатської дисертації

Матеріали, висновки і науково-методичні результати кандидатської дисертації Назарової І.Я. «Облік та розкриття інформації в умовах реорганізації підприємств», яку було захищено у 2009 році за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності), не використовувалися у даній дисертації, яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Повнота викладу результату дослідження в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 19 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях, які входять до міжнародної наукометричної бази Web of Science, 33 тез доповідей на конференціях. Публікації повною мірою відображають основні результати дисертації.

Кількість публікацій та їхній вид відповідають вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» від 23.09.2019 р. № 1220 та змінами, внесеними наказами цього ж міністерства від 27.05.2022 р. № 496 та 08.03.2024 р. № 285.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Дисертаційна робота Назарової І.Я. «Модернізація електронних обліково-інформаційних систем в корпоративних об'єднаннях» відповідає принципам академічної доброчесності. У дисертаційній роботі і наукових працях, що відображають її результати, відсутній академічний плагіат, фабрикації, компіляції та фальсифікації. Використані ідеї, положення, напрацювання наукових результатів інших авторів мають коректні посилання на першоджерела.

Дискусійні питання та основні зауваження щодо змісту, оформлення дисертації

Загалом текст дисертаційної роботи викладено доступною мовою у логічній послідовності, вона має цілісну структуру і є завершеним науковим дослідженням. Проте, не всі положення дисертації є беззаперечними, деякі є спірними, потребують уточнення та додаткової аргументації, а саме:

1. Розглядаючи методи управління корпоративними об'єднаннями та їхній вплив на облік за умов пандемії (с. 52), дисертантка серед інших виокремлює методи (зокрема, електронне документування) та особливості діяльності й обліку (наприклад, торгівля з використанням інтернет-магазинів), які виникли та застосовувалися задовго до пандемії, хоча остання певним чином спровокувала активізацію подальшого їх розвитку.

2. Недостатньо актуальним є перелік найбільших корпоративних об'єднань України, що його наведено в табл. 1.4 (с. 62-63). З 2021 р. у так званих рейтингах найбільших компаній України відбулися зміни, зокрема на вищі позиції піднялися підприємства ІТ-сектору, які за запропонованими дисертанткою критеріями також можна віднести до корпоративних об'єднань.

3. У запропонованому дисертанткою на рис. 1.8 (с. 83), а також на с. 85 визначенні обліково-інформаційної системи застосовано процесний підхід для трактування сутності цієї системи. Однак процеси відображають лише функціонування системи, але не репрезентують її побудову, що також є важливою частиною сутності.

4. Серед характеристик цифрового документа дисертантка наводить відсутність матеріальної форми зберігання (с. 157), наголошуючи на доступності інформації лише при зверненні до віддалених серверів чи хмарного середовища. Однак, ці ж віддалені сервери чи хмарне середовище, на яких дані первинного документа зберігаються, все ж мають матеріальну форму. У цьому контексті, на нашу думку, доцільніше наголосити про відсутність єдиної матеріальної форми зберігання, оскільки дані документа можуть зберігатися розосереджено у розподілених реєстрах інформації.

5. Розглядаючи критерії нової парадигми (табл. 3.2, с. 256), авторка

виокремлює нові завдання обліку в її основі, серед яких – забезпечення збереження та зростання капіталу підприємства. Новизна цього завдання, на нашу думку, є сумнівною, адже концепції збереження капіталу передбачені Концептуальною основою фінансової звітності, що на ній побудована вся чинна система міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

6. Некоректним є відображення переваг і недоліків формування та подання електронної звітності за допомогою табличної форми (табл. 3.10, с. 321-322). Така форма подання інформації передбачає наявність взаємозв'язку між даними одного рядка. Таким чином, читач табл. 3.10 може припустити про існування певного змістовного зв'язку між конкретними перевагами та недоліками, що розміщені в одному рядку (наприклад, що вони зумовлені одним чинником тощо). Якщо такий зв'язок дійсно існує, то його вартувало би описати в дисертації, якщо ж ні – то вибрати іншу форму представлення переваг і недоліків, зокрема з використанням рисунку чи схеми.

Однак зазначені зауваження не носять принципового характеру і не змінюють позитивної оцінки дисертаційної роботи Назарової І.Я., а лише підтверджують важливість і складність теми наукового дослідження.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Назарової І.Я. є самостійним завершеним науковим дослідженням, відповідає обраній темі та визначеній меті. Авторка отримала науково обґрунтовані результати, що є важливим внеском у вирішення наукової проблематики з розвитку теорії, методології й організації бухгалтерського обліку корпоративних об'єднань з використанням електронних обліково-інформаційних систем. Основні положення змісту дисертаційної роботи апробовані на багатьох науково-практичних конференціях, за її результатами опубліковано значну кількість наукових праць, включаючи фахові видання і такі, що входять до наукометричних баз даних.

Загалом, дисертаційна робота «Модернізація електронних обліково-інформаційних систем в корпоративних об'єднаннях» виконана на високому науковому рівні, має теоретичну цінність і практичну спрямованість та відповідає вимогам пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197

від 17 листопада 2021 року зі змінами та доповненнями, а її авторка – Назарова Ірина Ярославівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
директор навчально-наукового інституту
адміністрування, державного управління
та професійного розвитку

Національного університету

«Львівська політехніка»

Любомир ПИЛИПЕНКО

Підпис доктора економічних наук, директора навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Любомира ПИЛИПЕНКА засвідчую:

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ